

GEORGE
ORWELL

DESPRE
LIBERTATE

Traducere din limba engleză de Ioana Aneci

Prefață de Ioan Stanomir

POLIROM
2020

„O fi libertatea o iluzie”

Din „Will Freedom Die with Capitalism?”*

The Left News, aprilie 1941

Socialiștii nu susțin că trecerea la colectivism va face ca viața oamenilor să fie mai fericită, mai ușoară sau chiar mai liberă *imediat*. Dimpotrivă, tranziția poate face ca viața să devină aproape de nesuportat o lungă perioadă, poate sute de ani. Există un anumit țel pe care trebuie să-l atingem – pe care știm că îl vom atinge, până la urmă – și calea spre el poate trece

* Articolul lui Orwell a fost scris ca răspuns la o scrisoare a lui Douglas Ede, din Withersfield, Suffolk, adresată redacției ziarului *The Left News*: „Sunt sigur că mulți dintre cititorii dumneavoastră sunt ca mine și consideră că intențiile bune nu sunt îndeajuns. Poate că politica dumneavoastră este o democrație alternativă la democrația capitalistă, DAR fără a fi comunistă sau fascistă, caz în care ar trebui s-o definiți mai clar” (n. ed. engl.).

prin niște locuri îngrozitoare. Socialiștii de, aș zice, aproape orice tendință sunt convinși că menirea și deci adevărata fericire a omului se află într-o societate a comunismului pur, adică o societate în care toți oamenii sunt mai mult sau mai puțin egali, în care nimeni nu are puterea de a-l oprima pe altul, în care nu mai acționează motivațiile economice, în care oamenii sunt mânați de iubire și curiozitate, nu de lăcomie și teamă. Acesta este destinul nostru și de el nu putem scăpa; dar *cum* îl putem împlini și *cât de repede* – asta depinde numai de noi. Socialismul – deținerea centralizată a mijloacelor de producție, plus democrație politică – este următorul pas necesar către comunism, la fel cum capitalismul a fost următorul pas necesar după feudalism. Nu este în sine obiectivul final și eu cred că ar trebui să ne ferim să presupunem că va fi cu adevărat de preferat capitalismului democratic, *ca sistem în care trăiesc oameni*.

[...] Nu există nici un motiv pentru a crede că Vestul va imita Estul. Atunci când oamenii vorbesc despre Vest sau de civilizația vestică, se referă la grupul de state înșirate de-a lungul coastei nord-atlantice, Scandinavia, Țările de Jos, Franța, Marea Britanie și America de Nord. Statele acestea au destule în

comun ca să fie considerate o singură cultură. Toate au fost influențate de ideile Revoluției Franceze, toate au creat democrații parlamentare ce erau ineficiente, dar permiteau ținerea sub control a aventurierilor politici, toate aveau un nivel de trai suficient de înalt ca să îngăduie dezvoltarea unor mișcări muncitorești independente. Două dintre ele, cele mai mari, au fost ferite de invaziile străine și dominația unor armate grație poziției lor maritime. Și mai important, credința în *valoarea* democrației burgheze este foarte răspândită în toate aceste țări – mai degrabă printre oamenii de rând decât printre cei care îi conduc. O fi libertatea o iluzie, dar, în Anglia, nu ai putea convinge un număr mare de tineri să umble peste tot spunând „Scuipăm pe libertate”, iar lucrul acesta are o importanță simptomatică. Dușmanii civilizației occidentale vor să arate că viața relativ tihnită și decentă din democrații nu este decât reflexia unor venituri mari la nivel național, care de un secol se bazează în mare parte pe munca persoanelor de culoare. Este adevărat, dar e ca și cum ai spune: „Câmpul ăsta este mai mănos decât celălalt numai pentru că s-a pus pe el îngrășământ anul trecut”. Scrupulele noastre nu sunt mai puțin reale pentru că le-am cumpărat cu sângele unor culi indieni.

Detestarea violenței civile și respectarea libertății de expresie sunt elemente constitutive ale vieții în Occident, puțin probabil să dispară peste noapte, chiar dacă nivelul nostru de trai ar scădea până la cel din Europa de Est. Convingerile oamenilor nu depind atât de strict de circumstanțe materiale ca să se poată schimba de la o zi la alta sau chiar de la an la an. Un profesor universitar dintr-un domeniu al științei naufragiat pe o insulă pustie poate fi redus la condiția unui sălbatic, dar nu devine un sălbatic. Nu începe să creadă, de pildă, că Soarele se învâрте în jurul Pământului. Atunci când se va înfăptui revoluția noastră, structura noastră socială și economică va fi complet diferită, însă ne vom păstra multe dintre modurile de gândire și de comportament pe care le-am deprins anterior. Națiunile nu își șterg trecutul cu una, cu două. Democrația capitalistă nu trebuie salvată, ea este pe cale de dispariție, dar asta nu înseamnă că într-o bună zi o să ne trezim într-o lume a sloganurilor și a bastoanelor de cauciuc. Cred că răspunsul la întrebarea domnului Ede trebuie să fie că, dacă putem face revoluția, ea va fi relativ fără vărsare de sânge și că multe trăsături ale democrației capitaliste, care, pe bună dreptate, se teme dumnealui că va dispărea, vor putea să persiste.

Totul depinde de acest „dacă”. Trebuie să ne luăm soarta în propriile mâini, ceea ce presupune să purtăm „războiul pe două fronturi”. Am spus anterior că la capătul acestui război vom fi ori socialiști, nazi-ficați prin cucerire, ori victorioși, dar cu un soi de fascism specific nouă. Și este foarte puțin probabil că a treia alternativă poate exista practic. Izbitor în acest război este faptul că în Marea Britanie clasa conducătoare nu a ajuns să dezvolte o perspectivă cu adevărat fascistă. În ciuda unei anumite disponibilități în acest sens, nu pare să posede nici inteligența, nici simțul politic, nici măcar răutatea de a învăța metode totalitariste. Desigur, Anglia încă este o țară înțepenită într-un sistem de clase rigid, iar contrastul șocant dintre bogăție și sărăcie este vizibil peste tot printre bombe; dar asta e plutocrație, cu totul altceva decât fascismul. Bineînțeles, există îngrădire a drepturilor lucrătorilor, cenzură a presei, persecuții politice de cea mai joasă speță și o slăbire generală a libertății. Dar așa e în vreme de război. Comportamentul guvernului britanic nu trebuie comparat cu nu știu ce ideal imposibil de atins, ci cu cel al *oricărui* guvern aflat în război, indiferent de culoarea sa politică. Guvernul republican spaniol, de pildă, încă de la începutul Războiului Civil, a

încălcat toate principiile democratice cu mult mai grosolan decât a făcut-o guvernul nostru sau, aş zice, decât ar îndrăzni s-o facă orice guvern conservator britanic. Urmărirea stângace şi ineficientă a Convenţiei Populare nu este isprava fasciștilor, ci a unor plutocraţi idioţi care ar cam prefera să introducă metode totalitariste, însă nu ştiu cum. Sigur că trebuie să fim vigilenţi pentru a ne feri de aceşti indivizi şi să-i înlăturăm cu prima ocazie, dar nu atât pentru că şi-ar consolida puterea, cât pentru că din cauza lor vom pierde războiul dacă sunt lăsaţi la conducere.

Nu ştiu când va apărea ocazia pentru o schimbare a puterii. Nu în acest moment; cred că a fost posibil după Dunkirk. Şi în clipa de faţă nu văd ce se poate face, din punct de vedere politic, în afară de răspândirea cât mai largă a următoarelor trei idei.

(i) Este posibil ca omenirea să nu mai facă deloc progrese secole de-a rândul dacă nu reuşim să-l eliminăm pe Hitler, ceea ce înseamnă că Marea Britanie trebuie să câştige războiul.

(ii) Războiul nu poate fi câştigat decât dacă se fac primii paşi către socialism.

(iii) În Anglia nici o revoluţie nu are şanse de succes decât dacă nu ţine cont de trecutul Angliei.